

α) *Δημιουργία του Ενιαίου Λυκείου* με κατάργηση όλων των τύπων Λυκείου (Γενικού, ΤΕΛ, Πολυκλαδικού). Τίθεται βέβαια εδώ το ερώτημα αν καταργηθούν και τα κλασσικά, μουσικά και αθλητικά Λύκεια. Πρόκειται για ουσιαστική καινοτομία, που δημιουργεί ευαίωνες προοπτικές. Όμως οι αντικειμενικές δυσκολίες είναι τέτοιες, που αν δεν γίνει μια πολύ ειδική τεχνική μελέτη και δεν υπάρχει η αναγκαία τόλμη, φοβούμαι πως θα ανακύψουν τόσα πολλά και δυσεπίλυτα προβλήματα, εκπαιδευτικά, εργασιακά, συντεχνιακά, που θα οδηγηθούμε σε μια ακόμη αποτυχία.

β) *Αλλαγή του τρόπου εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Το προτεινόμενο σύστημα φαίνεται θετικό, καθώς στο τωρινό έχουν περισσέψει τ' αρνητικά του στοιχεία. Η εισαγωγή στα ΑΕΙ-ΤΕΙ θα γίνεται με βάση τη βαθμολογία που θα συγκεντρώνει ο μαθητής στη Β' και Γ' Λυκείου. Αυτό βέβαια σημαίνει γενικό αναπροσανατολισμό τόσο του αναλυτικού προγράμματος όσο και του τρόπου αξιολόγησης του μαθητή, κάτι που προτείνεται ν' αρχίσει από το σχολικό έτος 1998-1999.

Η αλλαγή όμως του τρόπου αξιολόγησης, που πράγματι βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση, προϋποθέτει αλλαγή βιβλίων και διδακτικής μεθοδολογίας από τον εκπαιδευτικό, αλλαγή δηλαδή της στάσης του δασκάλου, που δεν μπορεί να γίνει παρά με ουσιαστική του επιμόρφωση, ώστε ν' αποδεχθεί τα νέα μέτρα. Πώς όμως μπορεί να επιτευχθεί αυτό, όταν η ΟΛΜΕ δηλώνει την αντίθεσή της στη μεταρρύθμιση; Το γεγονός ότι τα μέτρα που εξαγγέθηκαν είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, δεν θα πρέπει να δημιουργεί ψευδαισθήσεις σε ορισμένα θέματα.

α) Το νέο σύστημα μπορεί να διαφοροποιήσει, αλλά δεν θα μειώσει τις φροντιστηριακές ανάγκες, διότι η απαίτηση των γονέων να εισαχθούν τα παιδιά τους σε «καλή» σχολή, κι όχι σε μια σχολή, δεν θα εκλείψει.

β) Οι συνεχείς εσωτερικές και εξωτερικές εξετάσεις θα αναβαθμίσουν το σχολείο στο γνωστικό επίπεδο αλλά θα ακυρώσουν τη δυνατότητα του σχολείου να δημιουργεί σχολική ζωή.

γ) Η εφαρμογή του νέου συστήματος προ-

ϋποθέτει ένα μεγάλο βαθμό εμπιστοσύνης, (επιλογή θεμάτων, αξιολόγηση κ.λπ.). Χρειάζεται πολύ δουλειά για να διαλυθεί κάθε καχυποψία.

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ του Χαράλαμπου Νούτσου

ΑΝ ΗΘΕΛΕ κάποιος να χαρακτηρίσει περιληπτικά τις πρόσφατες νομοθετικές αλλαγές στην εκπαίδευση, δεν θα αστοχούσε ασφαλώς κρίνοντάς τες ως μετάφραση «εις τα καθ' ημάς» των γενικών κατευθύνσεων της γνωστής *Πράσινης Βίβλου* για την ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης. Στο όνομα μιας γενικής και αφηρημένης έννοιας της «ποιότητας στην εκπαίδευση», η *Βίβλος* προτείνει ρητά την κατασκευή κοινών πλαισίων αναφοράς για το περιεχόμενο της κοινωνικής λειτουργίας του σχολείου στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν πρέπει, συνεπώς, να μας εκπλήσσει το γεγονός πως μια ανάλογη έννοια χρησιμεύει ως ακρογωνιαίος λίθος στον επίσημο λόγο για το ελληνικό σχολείο, όπως αυτός π.χ. αρθρώνεται στο πρόσφατο υπουργικό τομίδιο «Εκπαίδευση 2000».

Μια τέτοια διαπίστωση κινδυνεύει ασφαλώς να αποδυναμωθεί πολιτικά, όσο εξαντλείται αποκλειστικά στο επίπεδο μιας ομόλογης συνθηματολογικής καταγγελίας. Θεωρώ, αντίθετα, πως η τωρινή πολιτική συγκυρία επιβάλλει κατά κύριο λόγο μια προηγούμενη συστηματική διερεύνηση των εκπαιδευτικών και κοινωνικο-πολιτικών συνεπειών, που ενδέχεται να προκύψουν από την εφαρμογή της πρόσφατης εκπαιδευτικής νομοθεσίας. Περιορίζομαι εδώ να θίξω πολύ σύντομα δυο θέματα.

Α. Με την καθιέρωση κάθε δυο χρόνια διαγωνισμού για την πρόσληψη εκπαιδευτικών εισάγεται μια νέα ετεροβαρής διάκριση στα προσόντα τους. Η πολιτική εξουσία αναγνωρίζει στα αντίστοιχα τμήματα των ΑΕΙ την αρμοδιότητα και την ικανότητα να πιστοποιούν, δεσμευτικά για την ίδια, την παιδαγωγική-διδακτική επάρκεια των αποφοίτων τους αλλά κρατάει για τον εαυτό της ένα δεύτερο βαθμό αξιολογικής κατάταξης

της *επιστημονικής* ικανότητας των πτυχιούχων. Μπορούμε, συνεπώς, να συμπεράνουμε τα επόμενα: 1. Η κρατική εξουσία ανατιμά τελεσίδικα, στο όνομα του επαγγελματισμού, την επιστημονική πιστοποίηση των πτυχιούχων ΑΕΙ, υπονομεύοντας και ακυρώνοντας μια συνισταμένη της κοινωνικής τους λειτουργίας. 2. Η ανατίμηση αυτή είναι και αυθαίρετη και επιστημονικά έωλη, μια και σε μεγάλη έκταση μπορούν ν' απαξιωθούν κοινωνικά τα θετικά αποτελέσματα των ενδοπανεπιστημιακών δοκιμασιών, οι οποίες πλησιάζουν τις πενήντα στα οχτώ εξάμηνα σπουδών. Είναι φανερό τι διακυβεύεται μ' αυτή την απαξίωση. 3. Ο βαθύτερος στόχος του κρατικού διαγωνισμού δεν είναι συνεπώς η επιλογή των «πιο ικανών» εκπαιδευτικών, όπως γράφεται στο τομίδιο. Οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις, για προφανείς λόγους, μεταθέτουν απλώς την ευθύνη για τη λύση του προβλήματος της παρατεταμένης ανεργίας χιλιάδων πτυχιούχων - υποψηφίων εκπαιδευτικών στους ώμους των ιδίων. 4. Η λεγόμενη βασική επιστημονική κατάρτιση των υποψηφίων εκπαιδευτικών ή θεωρείται ήδη λυμένη ή απλώς παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες. Δεν είναι ασφαλώς τυχαίο που στο παραπάνω τομίδιο δεν γίνεται καν λόγος γι' αυτό το θέμα, ενώ, αντίθετα, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών -όσο υπάρχουν βέβαια τα σχετικά ευρωπαϊκά προγράμματα- εφαρμόζεται ποικιλότροπα. 5. Διαγράφονται θεσμικά οι προϋποθέσεις για την εμφάνιση και εδραίωση μιας νέας κατηγορίας «μεταπτυχιακών» φροντιστηρίων για υποψηφίους εκπαιδευτικούς ενόψει του κρατικού διαγωνισμού. Μια νέα μορφή παραπαιδείας βρίσκεται προ των πυλών. 6. Είναι, τέλος, πιθανό να μεταβληθεί σταδιακά η κοινωνική σύνθεση των εκπαιδευτικών και, σε συνδυασμό με νέες μορφές εργασιακού ελέγχου -έχει κιόλας νομοθετηθεί μια πυραμιδοειδής διαδικασία για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου- να μεταβληθούν αισθητά οι αντιλήψεις και οι πρακτικές τους, από τη διδακτική πράξη ως τη συνδικαλιστική τους οργάνωση. Ένας νέος «τύπος» δασκάλου, όπως θάλεγε ο Ε. Παπανούτσος, αχνοφαίνεται πίσω από τις νέες ρυθμίσεις. Η τεχνοκρατική ιδεολογία του «επαγγελμα-

τισμού» διαγράφεται τώρα ευκρινέστερα ως περιεχόμενο της κοινωνικής λειτουργίας των εκπαιδευτικών.

Β. Η γενική παιδεία «ποιότητας» αποτελεί, σύμφωνα με τις ίδιες διακηρύξεις, βασικό περιεχόμενο του νεόκοπου «Ενιαίου Λυκείου». Το «κοινό πρόγραμμα σπουδών» και η «αυτοτέλειά» του διαφημίστηκαν πολλαπλά. Αν δεν θέλει κανείς να εγκλωβιστεί στην αφηρημένη ρητορική του επίσημου λόγου για την αξία της γενικής παιδείας, πρέπει να διερευνήσει συστηματικά τα επόμενα: 1. Το περιεχόμενο της γενικής παιδείας στο σχολείο δεν αποτελεί μόνο κρίσιμο «παιδαγωγικό» πρόβλημα. Είναι κατεξοχήν πρόβλημα πολιτικό και ιδεολογικό. Όπως, βέβαια, και η αντίληψη γι' αυτή. Έτσι όταν διδάσκονται στο σχολείο βιβλία, όπως το πολύ πρόσφατο για την ιστορία της Α' τάξης λυκείου, τότε συμβαίνει συχνά να προσφέρεται στους μαθητές μια «ψόφια» γενική παιδεία με προφανείς στόχους, που υπονομεύει ακόμα και τη ρητορική των λεγόμενων «ανοιχτών οριζόντων» του ίδιου του υπουργείου της παιδείας. Με τέτοια πρόσφατα δείγματα, πρέπει να είναι κανείς πολύ δύσπιστος για τον αξιολογικό προσανατολισμό που θα πάρει, στο όνομα της γενικής παιδείας, το αναλυτικό πρόγραμμα στο λύκειο. 2. Η όποια αξία της γενικής παιδείας υπονομεύεται συχνά τόσο από τη δομή των γνώσεων στα αντίστοιχα σχολικά εγχειρίδια -το βιβλίο π.χ. της ιστορίας που προαναφέραμε χαρακτηρίζεται από υπέρμετρη συσσώρευση πληροφοριών- όσο και από τους θεσμικούς τρόπους πιστοποίησης της κατοχής της από τους μαθητές. Έτσι ο πολύ πρόσφατος «γενικός οδηγός για την αξιολόγηση των μαθητών στο λύκειο» τείνει, στο όνομα της ποιοτικής αναβάθμισης, να περιορίσει τη μαθησιακή διαδικασία σε μεθοδολογική εκγύμναση, προτείνοντας κατά κύριο λόγο φορμαλιστικές τεχνικές για την αξιολόγησή τους. 3. Η «γενική παιδεία υψηλού επιπέδου» στο σχολείο αντιμετωπίζεται τις πιο πολλές φορές, εξαιτίας των εξεταστικών-βαθμολογικών πρακτικών, μόνο ως ανταλλακτική αξία. Οι πρόσφατες ρυθμίσεις, με τις οποίες συμφύρεται η θεωρητική αφετηρία του παλιού «Ακαδημαϊκού Απολυτηρίου» (1965) με την ενδολυκειακή λογική της

εξεταστικής πρακτικής των «Πανελληνίων Εξετάσεων», φαίνεται να ακυρώνουν και απ' αυτή τη σκοπιά το αίτημα για γενική παιδεία στο λύκειο. Γιατί με τις ρυθμίσεις αυτές γίνεται θρύψαλλα η «αυτονομία» του λυκείου και η κοινωνική αξία της εκπαίδευσης συμπυκνώνεται κυρίως στην πρόσβαση στα ΑΕΙ. Η ρητορική για τη γενική παιδεία «ποιότητας» σκοπεύει να μεταμφιέσει τις εξεταστικές διαμεσολαβήσεις αυτής της πρόσβασης σε ακραιφνείς «παιδαγωγικές λειτουργίες», προσδίδοντας μια πιο εκλεπτυσμένη και συνακόλουθα δυσδιάκριτη μορφή στην επιλεκτική λειτουργία του «Εθνικού Απολυτηρίου». Γι' αυτό και το μέλλον της λεγόμενης «παραπαιδείας», με όσα αυτή προϋποθέτει, διαγράφεται και εδώ ρόδινο.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΣΕΡΒΙΑ: ΜΙΑ ΕΠΑΝΕΚΤΙΜΗΣΗ του Ρέννου Οιχαλιώτη

Η ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ, όταν εμπεδώνεται από την αβασάνιστη επανάληψη, οικοδομεί πραγματικότητες που, οχυρωμένες στην ασφάλεια της βεβαιότητάς τους, υποκαθιστούν ή μεταμφιέζουν την αλήθεια των πραγμάτων· ιδιαίτερα, στο φως ιδεολογικών προσανατολισμών -πόσο μάλλον απόφρων ιδεοληψιών- που αρδεύονται από αντιλήψεις ιστορικού εκλεκτικισμού. Οι τρέχουσες και πυκνές αναφορές μας στους ορθόδοξους Σέρβους, στην ομόδοξη Σερβία, στις παραλληλίες Ελλήνων και Σέρβων πρωτίστως ως ορθόδοξων λαών, συσσωρεύονται άκοπα στη στερεότυπη, όσο και συζητήσιμη παραδοχή, ότι η ορθοδοξία εκεί, ως πνευματικός και πολιτισμικός μονόδρομος, υπήρξε ανέκαθεν, και παραμένει αδιάπτωτα έως σήμερα, θαλερή έκφραση του σερβισμού, σύμφυτη με τη συνείδηση του σερβικού λαού· ειδικότερα δε, ότι η Σερβική αυτοκέφαλη Εκκλησία συνιστά οργανικό στοιχείο εθνικού αυτοπροσδιορισμού και ταυτότητας των Σέρβων. Η μνημόνευση και μόνο της μεσαιωνικής Σερβίας, των πριγκίπων-αγίων Συμεώνος και Σάββα, της Στουνένιτσας, του Ντέτσανι ή του αγιορείτικου Χιλανδαρίου, αλλά και οι απελευθερωτικές εξεγέρσεις

των Σέρβων του περασμένου μόλις αιώνα, κατατείνουν πράγματι σε μια ιστορικά ορθόδοξη πολιτισμική φυσιογνωμία, που και ο πιο ανυποψίαστος δεν μπορεί να παρακάμψει. Ακριβέστερα, πάντως, πρόκειται για έναν πολιτισμό που χαρακτηρίζεται από συγκερασμό και διαφορετικότητα στην ενότητά του, όσο και από εσωτερικό δυισμό, αν όχι διχοτόμηση· έναν πολιτισμό που απηχεί στο πνευματικό πεδίο τη διαπερατότητα των σερβικών χωρών στο μεταίχμιο της ανατολικής και της δυτικής χριστιανοσύνης (Ντ. Μπογκνάνοβιτς). Αυτό που ενδιαφέρει, ωστόσο, εδώ σ' αυτές τις γραμμές, και υποβαθμίζεται ή αποκρύβεται στη θεώρηση πολλών σήμερα για τους «ορθόδοξους Σέρβους» υπό την αίγλη μιας βολικής ιστορίας-εγκωμίου, είναι η φάση της θρησκευτικής πραγματικότητας στη Σερβία στον αιώνα μας· κοντολογίς, ο μισός αιώνας κομμουνιστικής διακυβέρνησης.

Η Σερβική Ορθόδοξη Εκκλησία (ΣΟΕ) βγήκε σπαραγμένη και ρακένδυτη από τον Δεύτερο Μεγάλο Πόλεμο, συμεριζόμενη την τραγωδία του σερβικού λαού. Το 1944 η μακρόβρια λογιστική των απωλειών της μόνο από τη θηριωδία των Κροατών-Ουστάσι αριθμούσε διακόσιους νεκρούς ιερωμένους, εκατοντάδες χιλιάδες πιστούς της και πλήθος κατεστραμμένων ναών. Η νέα σελίδα που είχε γυρίσει με την ίδρυση-ανασύσταση του σερβικού Πατριαρχείου, το 1920, τελείωνε τραγικά με τη διάλυση της πρώτης Γιουγκοσλαβίας και το μακελειό των εθνοτήτων της. Στη νέα πραγματικότητα που διαμορφωνόταν για την επανάληψη της Γιουγκοσλαβικής συνύπαρξης με συνεκτικό ιστό τώρα τις σοσιαλιστικές επαγγελίες και την ομοσπονδιακή οργάνωση (όπως τις ενσάρκωνε το νικηφόρο κομμουνιστικό κίνημα στη χώρα) η Εκκλησία είδε εύλογα έναν ανελέητο εχθρό. Αν ήδη από το 1919 στο Βασίλειο των Σέρβων, των Κροατών και των Σλοβένων η ΣΟΕ είχε αποτύχει να εξασφαλίσει, σ' ένα ασύγκριτα ευνοϊκότερο γι' αυτήν πολιτικό περιβάλλον, κάτι που θεωρούσε αυτοδίκαιο -δηλαδή την επίσημη αναγνώριση από το κράτος της υπεροχής της έναντι όλων των άλλων θρησκευμάτων και χριστιανικών ομολο-